

LLUÍS DE CASTELLET, SENYOR D'ALTAFULLA I LA NOU

Fou el Dr. Salvador-J. Rovira, en el decurs de l'assignatura de doctorat que ell impartia, qui em proposà de treballar el testament del noble Lluís de Castellet i d'Icart, senyor d'Altafulla i La Nou (1560) (1). El propòsit inicial era oferir la transcripció del document i donar a conèixer el llegat del noble esmentat. El document, servat a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (2), fou descobert casualment. El pergami servia de coberta d'un llibre. D'aleshores ençà, malgrat ésser coneguda la seva existència, ningú no l'havia utilitzat.

El testament de Lluís de Castellet ens portà a la recerca d'altres documents que en bona mesura completen la informació. Aquesta recerca, bé que incompleta, ha estat prou generosa, de tal manera que omple una llacuna respecte del que hom coneixia del llinatge Castellet i del seu entorn. Alhora, ens dibuixa el perfil d'un noble català de l'època.

* * *

A començament del segle XIV, Altafulla fou alienada pel monarca catalano-aragonès a la família Requesens, que conservà l'honor fins al 1472, en què Lluís de Requesens i de Cardona la va vendre, juntament amb la Nou de Gaià, al seu cosí Pere de Castellet i de Requesens. El seu successor, Josep de Corbera i Santcliment, baró de Llinars, d'una branca col.lateral dels Castellet, tornà a vendre tot el domini entre 1669 i 1673 a Francesc de Montserrat i Vives, que fou el primer marquès de Tamarit per concessió del rei Carles II el 13 de febrer de 1681 (3). El testament de Lluís de Castellet desfà un dels nusos que encara emboliquen el cabdell.

(.) El meu agraïment a la Dra. Montserrat Santmartí, de la Universitat de Barcelona (Tarragona) i al Sr. Rafael Gallofré pels seus comentaris i puntualitzacions en la transcripció i lectura dels documents.

1. **Noblesa i burgesia al Camp de Tarragona, segles XVI-XVIII.** Curs 1987-1988, a la Facultat de Geografia i Història (Tarragona).

2. Des d'ara A.H.A.T. La referència documental exacta es troba a l'apèndix 1, B.

3. Autors diversos: **Els castells catalans**, vol. IV, Barcelona 1973, pàgs. 11-13. S.J. Rovira: **Guia d'Altafulla**, Tarragona 1980, pàgs. 17-18.

I. EL CURS DE LA INVESTIGACIÓ

El document de l'A.H.A.T., a més del llegat de Lluís, ens informa amb força precisió d'altres actes notarials que l'investigador no pot negligir. Per exemple, els capítols matrimonials acordats entre Lluís de Castellet i la seva futura muller Magdalena d'Oms, de Perpinyà, en poder de Joan Jeroni Canyelles, notari de Barcelona -una part d'aquest fons es troba arxivada a l'A.H.P.B. (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona)- i allí ens dirigíem amb l'esperança de trobar-los.

L'objectiu era extreure informació sobre els béns concrets, principalment immobles, de Lluís de Castellet a Altafulla i La Nou, ja que el seu testament només fa referència als béns en general, sense especificar.

La sort va voler que els capítols fossin localitzats amb força rapidesa, amb la sola guia de l'edat de Perot, fill de Lluís de Castellet, per a calcular aproximadament quan s'havia pogut celebrar el matrimoni amb Magdalena. Fou un cop de fortuna perquè la **Bossa de Capítols Matrimonials** de Joan Jeroni Canyelles constava de diversos volums sense cap mena d'índex. (4)

En canvi la sort fou esquerra per al nostre objectiu. Ni la classe dels béns ni els conreus ni res que s'hi aproximés hi sortia esmentat. Però en canvi completava força altres dades en relació al llinatge Castellet.

Els límits cronològics que imposa aquest treball ens impedeixen de continuar una investigació que sospitem que seria prolífica i interessant a partir de les dades que es presenten. Efectivament, els capítols matrimonials esmentats donen notícia del següent:

1.- Testament de Perot de Castellet, pare de Lluís, escrit el 19 de novembre de 1522, per i en poder de Nicolau Rossell, notari de Tarragona.

2.- Acta de renúncia de part de l'herència, feta per Perot, clergue, fill de Perot i germà de Lluís, en poder de Jeroni Riber, notari de Tarragona.

3.- Capítols matrimonials acordats entre Berenguer i Joana d'Oms, futurs sogres de Lluís de Castellet, obrats i en poder de Benet Brugat, notari de Perpinyà, el 12 de setembre del 1514. Aquest document permetria endinsar-nos un xic en l'entorn social, econòmic i familiar de la casa d'Oms.

Podem afegir altres documents -amb certesa- que aquests esmentarien i remetrien. Per exemple, el testament de Pere de Castellet, fill de Lluís, signat a Tarragona l'any 1577. O el possible capbreu que perme-

4. A.H.P.B.: Joan Jeroni Canyelles, **Bossa de Capítols Matrimonials** (gener 1540-juny 1549), sense numeració foliada ni paginada.

tria de conèixer els béns i rendes, i fins i tot els conreus del domini territorial dels Castellet. ⁽⁵⁾

Però a l'Arxiu de Protocols de Barcelona encara vam poder localitzar una altra còpia, en paper, del testament de Lluís de Castellet ⁽⁶⁾. Tampoc en aquesta ocasió no fou molt complicat. Aquesta còpia ens fou de molta utilitat per a confrontar el seu contingut amb el pergami de Tarragona, i així completar alguns fragments que en aquest no es podien llegir a causa de la deterioració que presenta en algunes parts de la seva impressionant extensió. Cal dir que els textos eren gairebé fidels íntegrament, llevat d'algunes, molt poques i insignificants, variacions que tanmateix s'expressen en l'edició que presentem a l'apèndix.

II. EL TESTAMENT DE LLUÍS DE CASTELLET.

La nostra edició correspon al pergami de Tarragona que té més de dos mil centímetres quadrats; el seu estat de conservació és força acceptable, en conjunt. Les parts més deteriorades -possiblement pel contacte de les mans sobre el llibre al qual servia de coberta- corresponen als dos extrems, a dreta i esquerra. També presenta deficiències, gairebé segur a causa d'un doblec, a la part central de la ratlla trenta i un petit fragment de la trenta una. La seva lectura no ofereix excessives complicacions. La lletra és molt correcta i clara, i identificada com a corrent vers la meitat del segle XVI.

Per a la transcripció hem utilitzat la normativa estàndard en els textos d'aquesta època: respecte total del text, extensió de les abreviatures, ús de majúscules quan correspon, regularització de la u i de la v, com també de la i i de la j. Tanmateix apliquem l'accentuació, el guionet i l'apòstrof del català d'ara. Finalment, el punt volat per a construccions que no tenen representació gràfica en la normativa gramatical actual.

Però ni el pergami de Tarragona ni la còpia de Barcelona són l'original del testament de Lluís de Castellet, que encara resta per localitzar.

Cal preguntar-se doncs el perquè d'aquests trasllats i la seva finalitat. La resposta es troba a la part llatina del text, que té un interès per ella mateixa; per circumstàncies alienes a Lluís de Castellet. Ens informa amb una precisió admirable de tot el cerimonial de custòdia del testament i de la seva obertura un cop finat el testador.

Heus ací el més rellevant del text llatí, en una adaptació lliure però que conserva tot el seu contingut.

5. Cronològicament, el que més s'aproxima al període que estudiem és el Capbreu de 1609, a l'A.H.A.T.

6. Referència documental exacta a l'apèndix 1, C.

El divendres, vint-i-sis de juliol del 1560, Lluís de Castellet i d'Icart es presentà a casa del notari Joan Monjo, resident a Barcelona, al barri de la Boqueria, i expressà la seva voluntat de testar davant del notari i de dos testimonis. El noble lliurà al notari un plec de paper tancat, lligat amb fil de cànem i segellat amb el segell de les seves armes. En ell hi havia escrita, en pròpia mà, la seva darrera voluntat. Pregà al notari que el custodiés, i que fins a la seva mort no fos obert ni publicat, ni presentat a l'hereu, d'altres legataris o possibles pretendents. I així, estenent la mà dreta davant del notari, ho signà en presència dels testimonis.

L'any següent, 19 de maig de 1561, dilluns, el donzell Enric Agullana, de Barcelona, assabentat de la mort de Lluís de Castellet -havia mort a Tarragona-, creient-se pretendent del testament, en demanà l'obertura. Però el notari Joan Monjo, ignorant l'esdeveniment, es negà a publicar les darreres voluntats del senyor d'Altafulla. Requerit Francesc Montaner, doctor en dret civil i canònic, regent, testificà la mort del noble. Però com que era festa, dia de Sant Iu, no es va poder redactar el precepte a causa de la importància de l'acte i de la pressa. El doctor n'ordenà l'obertura i publicació de viva veu. I així es féu en interès d'Enric Agullana, en vigor del precepte i l'autoritat del regent, en presència de Rafael Carbonell i Onofre Banquer, escriptors, testimonis especialment nomenats per a aquest acte, un cop reconegut el testament i els segells que l'acreditaven.

A continuació ve escrita la còpia del testament de Lluís de Castellet. El pergami de Tarragona acaba amb l'aprovació de Pere Mambla, notari de Barcelona, que signa el document davant de testimonis el 21 de febrer del 1570. Aquest any, el notari Joan Monjo ja era mort, i Pere Mambla, que n'era el successor, ocupava la mateixa escriptoria.

La finalitat del document és doncs la de publicar el testament de Lluís de Castellet i d'Icart, en interès d'un pretendent, Enric Agullana, que no sabem qui és, però que no obtingué cap part del llegat.

Tanmateix, les dates que apareixen són contradictòries, o almenys ho semblen. Repassem-les: Lluís fa testament el 26 de juliol del 1560. El 19 de maig del 1561 el testador era mort i Enric Agullana reclama l'obertura del testament, que es fa davant de testimonis, segons el text, el **19 d'abril** d'aquell any (**anno predicto**), suposem que era el 1561. No ens ho expliquem.

La hipòtesi més versemblant és que hi ha un error de còpia de la data en els dos documents que utilitzem. Bé que estranya, alguna vegada era utilitzada la forma **iuliolis** en lloc de **iulii** per a designar el mes de juliol. ¿Podria ésser que l'escriptor llegís **aprilis** en lloc de **iuliolis**, cas que el document es fes públic per escrit el juliol del 1561? De fet són els dos únics mesos que acaben amb les mateixes grafies en el genitiu llatí.

Però encara cal fer-nos una altra pregunta. Per què fins el febrer del 1570 no es publica el document? Altra vegada hem de contestar per mitjà d'una hipòtesi. És possible que el febrer del 1570, el notari Pere Mambra hagi de fer una justificació per escrit, a algú que desconeixem, de l'obertura del testament per part de Joan Monjo a Enric Agullana.

De tota manera, i malgrat aquests punts obscurs, cal dir que la còpia del testament té valor d'original, i això és el que realment val. Respecte a Lluís de Castellet, doncs, les contradiccions que observem en la cronologia de l'obertura del testament no tenen cap mena d'importància.

Des del punt de vista formal i diplomàtic, el testament de Lluís de Castellet presenta les pautes normals que el dret català d'aleshores, amb els seus textos legals, assenyalava.

Amb tot, i atès el caràcter divulgatiu d'aquest estudi, no serà debades oferir-ne una breu ressenya.

Comença amb la identificació del testador: nom complet; procedència i legitimació del llinatge amb el nom dels pares; residència; esment de la categoria social i definició dels honors que aquesta li confereix (senyor d'Altafulla, etc.), i dels càrrecs que té per designació i representació reial (castlà i procurador de Tarragona). I fins i tot fa referència al seu bon estat de salut mental, cosa que li permet de testar legalment. No s'esmenta la causa que empeny el baró a testar, i és estrany, en canvi indica en claredat i insistència que el text expressa les darreres voluntats. Com és sabut, tot testament és revocable, i només el darrer té una validesa definitiva. En aquest cas es tracta del darrer amb tota seguretat: **aquesta és la darrera mia voluntat la qual vull valer per dret de testament codicils ho altra darrera voluntat...**, diu textualment (línia 43).

A continuació trobem l'elecció i esment dels marmessors o almoiners, és a dir, els executors testamentaris que a la mort del testador s'encarregaran que les seves voluntats segueixin el curs establert. Els marmessors acostumaven a ésser persones de la total confiança del testador. En aquest cas la mostra no pot ésser més explícita: es tracta de la muller, del germà i del cunyat de Lluís de Castellet. Endemés, el nombre de tres marmessors era el més corrent en els testaments, a Catalunya, ja des de l'alta Edat Mitjana. (7)

Seguidament es passa a la disposició del llegat. En primer lloc hi trobem les deixes que no afecten la família: ordre de restitució de deutes; elecció de sepultura i llegat **pro ànima**, és a dir, recompensa a l'església i als capellans que elevaran llurs pregàries per l'ànima del noble, cada aniversari de la seva mort; disposicions sobre els criats i llurs

7. A.M. Udina i Abelló: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*, Barcelona, 1984, pàgs. 137-138.

descendents, com també respecte als esclaus. Més que no pas el fet d'alliberar-los com fa Lluís, cosa de vegades corrent des de l'Edat Mitjana, sorprèn que a mitjan segle XVI encara existeixin esclaus a Catalunya.

Ben segur que es tracta d'esclaus domèstics, i segons sembla evidenciar el testament, ben tractats i respectats, però diferenciats jurídicament dels criats. L'esclau és un mitjà de producció, propietat d'un amo, el qual en pot disposar sense cap límit.

Quant als legataris familiars, cal remarcar molt especialment dos personatges: la muller del testador, i llur fill, en el nostre cas únic, com a hereu universal. La dotació de la muller, o més ben dit, del cònjuge, ha estat sempre comuna en els textos legals del dret que s'ha aplicat a Catalunya. La figura de l'hereu universal, que en circumstàncies normals recau en el fill baró de més edat, és recuperada en fer-se extensiu altre cop el dret romà, després del hiatus que significà l'aplicació del dret visigot i la seva durada, més o menys, durant l'Edat Mitjana (8).

L'esposa del testador rep el valor del dot i l'escreix(9), que li assegura els seus béns, tal com s'havia pactat al seu dia en signar els capítols matrimonials. I a més, es converteix en usufructuària dels honors, diguem-ne béns immobles, durant la resta de la seva vida.

L'hereu universal rep la propietat de tots els béns. Hem de remarcar que aquests no s'especifiquen, com hem dit, sinó que només són esmentats genèricament.

És interessantíssim d'observar les condicions que el testador imposa. A la muller la impelleix a conservar el seu estat de viduïtat i recta conducta (**vivint ella casta i sens marit**, diu textualment). Si es casa, o bé si vol renunciar a l'usdefruit, s'haurà de conformar amb una renda anyal -cent lliures en aquest cas-, que farà efectives l'hereu. Aquesta és l'única voluntat del testador respecte de la seva muller ja que el document especifica que si els hereus moren abans que ella, aquesta no podrà reclamar cap dret sobre el llegat.

Respecte a l'hereu universal, les condicions giren a l'entorn d'assegurar la successió i la integritat del domini. Amb aquesta finalitat s'esmenten el que en dret s'anomena substitucions. Si l'hereu mor abans que el testador o bé mor sense fills, el llegat passarà als altres fills barons del que atorga testament, successivament segons ordre de primogenitura. És a dir, que l'herència passarà de germà en germà en cas de mort de l'anterior.

Si no hi ha fills barons s'observaran les mateixes condicions entre les filles, també amb successió segons ordre de primogenitura si la situació

8. A.M. Udina i Abelló: **op. cit.**, pàgs. 145-146.

9. L'escreix és la dotació econòmica que el nuvi ofereix a la futura muller en concertar els capítols matrimonials.

ho demana, però afegeix que el marit de la que sigui pubilla, com a hereu que serà, s'hagi de cognominar i prendre i fer nom i armes del testador (de Castellet en el cas present), sota pena de privació de l'heretat si la condició no s'acompleix.

Si no hi ha descendència directa del testador, seran hereus els descendents dels germans; així, l'herència recaurà en el fill de Violant, germana de Lluís, el qual serà nomenat per Magdalena, o si no, per la pròpia Violant. I si aquesta tampoc no ho ha fet s'estableix que l'hereu sigui el segon fill baró, sempre i quan no hagi ingressat en el clergat. El primer, naturalment, es reservaria l'heretat del cunyat de Lluís, Rimbau Corbera i de Sant Climent i de Santa Coloma, senyor de Llinars.

Si els nebots es reduïen solament a un -l'hereu de Llinars- aquest seria l'hereu de Castellet, i el següent hereu hauria de ser-ho el seu fill baró nascut en segon lloc. Si els hereus de Castellet són els descendents de Violant, s'hauran de cognominar de Castellet, sota privació de l'heretat en cas de contraversió.

Resta l'apartat de clàusules, una de les quals és la que impedeix que els religiosos, o en general els que no puguin contractar matrimoni puguin ésser beneficiaris del testament ⁽¹⁰⁾. Tampoc no ho podran ésser els que no tinguin una bona salut mental o els que no siguin capaços o no siguin hàbils per mantenir i dirigir l'heretat.

La resta de fills barons que pugui deixar el testador rebran un cabal monetari. Els Castellet disposaran de 50 ducats. Les filles, en canvi, seran «col.locades en religió», sota la verificació dels marmessors.

Finalment, trobem l'assignació de tutories per als descendents i béns del testador en cas de no arribar a una certa edat. Lluís de Castellet la fixa als 25 anys i distingeix com a tutors la seva muller i el seu germà, el clergue Perot.

Els documents, per regla general, acabaven esmentant el lloc on havia estat redactat, la seva data i les signatures. Hi signen l'interessat, els marmessors, els testimonis, i finalment el notari, que en donava fe i curs legal. Fins podia haver-hi un escrivà, que feia la còpia per compte del notari, que també signava. Però aquesta part, dita escatocol, no existeix en el nostre document per les raons ja adduïdes.

En definitiva, les disposicions del testador -i de forma comuna en tots els testaments de l'època que estudiem- giren a l'entorn de dos objectius. En primer lloc, assegurar la continuïtat del llinatge en el domini territorial llegat. Per això la condició d'hereu recau sempre en la persona del fill baró de més edat, o, si no n'hi ha, en el parent més pro-

10. Aquesta restricció es devia a la impossibilitat legal que els religiosos tinguessin fills i, per tant, de testar en favor seu. Els religiosos, doncs, estronquen la continuïtat del llinatge, almenys en teoria.

per. I encara, si la successió és per línia femenina perquè no hi ha altra alternativa, els hereus successius hauran de cognominar-se com el testador.

La figura de l'hereu universal porta a la segona consideració: garantir la integritat territorial del domini. La resta dels beneficiaris acostumen a rebre els béns mobles, principalment dotacions monetàries.

III. L'ENTORN FAMILIAR DE LLUÍS DE CASTELLET

Membres de la família Castellet els trobem ja relacionats molt sovint amb els comtes de Barcelona des del segle XI i es comença a perfilar com una de les més sobresortints entre la noblesa catalana. Bertran de Castellet participà activament en la conquesta de Siurana i Prades, al costat de Ramon Berenguer IV, del qual va rebre nombroses honors i la senyoria d'extensos dominis al Priorat. Bertran, fill de l'anterior, col·laborà amb el comte-rei Alfons, dit el Cast.

L'any 1472, el de l'acabament de la guerra civil catalana o de Joan II contra la Generalitat, els Castellet obtingueren la baronia d'Altafulla i la senyoria de la Nou, per la venda que en féu Lluís (III) de Requesens al seu cosí Pere de Castellet i de Requesens. Possiblement fou fill i successor d'aquest Francesc de Castellet, al qual succeí Pere (o Perot) de Castellet, pare de Lluís ⁽¹¹⁾.

Pere de Castellet es casà amb Anna d'Icart, de la família que senyorejava Torredembarra. Pere ja és mort el 1540, i Anna el 1560. El matrimoni tingué tres fills, dels quals tenim notícia. És molt possible que la gran fos Violant de Castellet, casada amb Rimbau de Corbera i de Sant Climent i de Santa Coloma, senyor de Llinars del Vallès. No en coneixem la descendència concreta, però podem assegurar que no gaires anys després recolliren l'herència dels Castellet.

Un altre germà, segurament el petit, fou Pere (Perot) de Castellet, clergue. La seva procedència nobiliària l'enquadra a la cúpula de l'alt clergat, ja que en el testament del seu germà Lluís, en presentar-lo com a marmessor, consta que era sagristà major de la Seu de Tarragona, prior de Sant Miquel del Fai i abat de Sant Martí del Canigó. Era una pràctica corrent que algun membre de les grans famílies nobiliàries de l'època entrés en religió ⁽¹²⁾.

I arribem a Lluís de Castellet i d'Icart, hereu i en possessió d'Alta-

11. Els Castells catalans, pàg. 13.

12. Consta un tal Pere de Castellet (s.XVI), bisbe d'Urgell entre 1561-1571. Erigit defensor de la fe per la seva lluita contra els hugonots que venien de França a través de la seva diòcesi. Això li impedí assistir al Concili de Trento malgrat ésser un destacat defensor de la Contrareforma (*Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. IV, pàg. 595). Aquest Pere de Castellet és el germà de Lluís.

fulla, la Nou i Castellví de la Marca. És el castlà del castell del rei a Tarragona, i procurador reial a la mateixa ciutat. No obstant això, viu a Barcelona, cosa també corrent en aquell temps. Tanmateix devia sentir una certa enyorança per retornar, maldament difunt, al centre dels seus dominis i dels seus càrrecs. En efecte, en el testament disposa ésser enterrat a l'església parroquial d'Altafulla, al panteó familiar. Va facilitar-ne el trasllat el fet que morís a Tarragona a mitjan 1561 (quan encara no feia un any que havia testat).

No ens avancem, però. El dimarts 13 d'abril de 1540, Lluís de Castellet i d'Icart concertava capítols matrimonials amb Magdalena d'Oms, de Perpinyà, a la notaria de Joan Jeroni Canyelles, resident al barri de la Boqueria de Barcelona. El nuvi té més de 21 anys i menys de 25, i la promesa més de disset i menys de vint-i-cinc. Són joves.

Magdalena, juntament amb Anna i Maria, germanes seves, són filles de Berenguer d'Oms, dit **menor** per no confondre'l amb el seu pare. Aquest devia morir jove, perquè junt amb el seu germà Anton d'Oms i de Sentmenat, figura com a usufructuari dels honors el seu pare, Berenguer d'Oms.

Segons els capítols matrimonials, Lluís aporta, en una vertadera demostració de tot el seu potencial, en primer lloc, les senyories esmentades, com a hereu universal del seu pare; tres mil de les quatre mil lliures del dot de la seva mare, quantitat que promet lliurar a la seva mort. Les altres mil resten en poder d'Anna amb llibertat de voluntat per poder testar, i gairebé segurament destinades **pro anima**. Tanmateix, Anna d'Icart promet de mantenir els futurs esposos, com a usufructuària que encara era dels béns del seu marit. A més, Pere, clergue, renuncià a la part de l'herència en favor del seu germà Lluís, o sigui, deu mil sous (500 lliures) i la part, heretat i legítima paterna i materna, perquè el beneficiari en pugui disposar en lliures voluntats.

Magdalena d'Oms assegura els seus béns amb un dot de quatre mil lliures que rebrà de la seva família en dos terminis. Mil cinc-centes lliures (trenta mil sous) dins els primers vuit dies a partir de la data de les esposalles i les dues mil cinc-centes restants en el termini màxim d'un any. Lluís, per la seva part, li fa un escriu de mil cinc-centes lliures. Aquestes, en testar, hauran d'ésser per a l'hereu universal, mentre les altres quatre mil seran per a Magdalena perquè en disposi en lliures voluntats. En definitiva, els Oms fan debitori als Castellet per valor de quatre mil lliures.

Remarquem que les famílies que emparenten amb els Castellet aporten com a dots unes sumes força considerables. En ambdós casos, tant Anna d'Icart com Magdalena d'Oms, són quatre mil lliures, senyal que les cases de procedència eren dignes d'entroncar amb els Castellet. Seria interessant de conèixer el dot que aporta Violant de Castellet a

Riambau Corbera, senyor de Llinars.

En fer testament el juliol del 1560, Lluís té entre 41 i 45 anys i la seva muller, entre 37 i 45. Tenien un fill, gairebé amb tota seguretat l'únic, de nom Pere (Perot), -com l'oncle, l'avi i el rebesavi- que serà l'hereu universal. Aleshores té 18 anys, **poc més o mancho**, segons diu el testament. Devia ésser concebut de manera quasi immediata a la celebració del matrimoni ja que encara no feia vint anys que s'havien concertat els capítols dels seus pares. La data de les noces, però, la descoixem.

Lluís moria l'any següent, a mitjan 1561 i el seu fill, únic i hereu, hauria de romandre sota la tutoria del seu oncle i de la seva mare fins a complir els 25 anys, segons disposava el testament. El 1577, Pere de Castellet, baró d'Altafulla i regent a Nàpols -sospitem que era el fill de Lluís- féu testament a Tarragona ⁽¹³⁾.

Entrat el segle XVII, Altafulla i la Nou resten en possessió dels hereus de Guillem de Corbera i de Sant Climent, successor de Violant de Castellet. Pensem, però no ho podem assegurar, que la branca Castellet per línia masculina i directa s'estronca amb l'hereu de Lluís, Perot de Castellet, regent de Nàpols, o amb l'hereu d'aquest, ateses les disposicions del testament, objecte del nostre estudi.

Efectivament, el 3 de setembre del 1577, Pere de Castellet (III) atorgà testament davant de Mn. Lluís Cendra, notari reial de Tarragona. I disposava de bastir la Capella del Roser a l'església d'Altafulla i el panteó familiar dels Castellet. Les obres no foren concertades fins el gener del 1600, i s'enllestiren el maig del 1616. El cost fou de 275 lliures, que es pagaren en tres terminis. L'any 1701, aquesta església fou substituïda per l'actual, i la capella restà totalment transformada. A l'arc d'entrada de la Capella, s'hi podia llegir: «Per don Pedro de Castellet, regen del Collateral de Nàpols, y don Luís son fill, per execució del testament de dit don Pedro son hereu és fabricada dita Capella» ⁽¹⁴⁾.

El text de la inscripció és prou ambigu. Una primera lectura sembla deixar clar que hi ha un Lluís, fill de Pere i nét de Lluís de Castellet i d'Icart. A la segona part sembla que Pere sigui hereu de Lluís de Castellet i d'Icart, i per tant, no existiria aquest Lluís fill de Pere (III). Malauradament, ha estat impossible de localitzar el testament d'aquest darrer.

Respecte de les disposicions testamentàries, els successors de Violant serien els hereus de Castellet en les següents circumstàncies: que Pere (III) morís sense descendència; que un tal Lluís, fill de Pere (III) morís essent menor d'edat o abans de testar, i finalment, que aquest fill

13. **Els castells catalans**, pàg. 12. També S.J. Rovira: **Les esglésies i els rectors d'Altafulla**, a «Estudis Altafullencs», 3, (1979), pàgs. 91-111, concretament pàg. 92.

14. Aquest paràgraf és tributari de S.J. Rovira, **Les esglésies**, pàg. 92.

de Pere (III) morís sense descendència.

IV. PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES D'UN NOBLE CATALÀ AL SEGLE XVI

Lluís de Castellet podria ésser considerat un prototipus de la noblesa mitjana-alta a Catalunya als primers anys de l'anomenada Edat Moderna.

No fa molts anys que Castella i Aragó, i amb ells Catalunya, han consumat la unió dinàstica. Aquesta unió, bé que fràgil al principi, sembla consolidar-se especialment a partir de l'emperador Carles V i successors, malgrat que els antics regnes perifèrics no castellans continuen gaudint dels privilegis polítics i institucionals d'arrel medieval.

Però a mesura que aquesta consolidació s'intensifica, Catalunya resta més al marge de la dinàmica imperial. A grans trets, és fàcil d'endevinar-ne les raons. La crisi de la Baixa Edat Mitjana havia colpit molt especialment el Principat, que havia fet un esforç per damunt de les seves possibilitats per formar i sobretot mantenir «l'imperi mediterrani». La Guerra Civil de 1462-1472 havia acabat d'enfosquir el panorama. En acabar el segle XV, Catalunya viu d'esquena als circuits comercials que Portugal i Castella havien inaugurat per l'Atlàntic, potser no tant pel fet de considerar l'empresa americana com exclusivament de la Corona de Castella, sinó per la pròpia incapacitat catalana del moment.

Sigui com sigui, la societat catalana està desordenada en l'època que estudiem. Alhora, s'assisteix a una fossilització institucional. És evident que els aparells es rovellen de no fer-los servir. El rei, que a l'Edat Mitjana era el motor del seu funcionament en el marc del **pactisme**, ara restava molt lluny, dedicat a activitats molt més productives i ignorant tot allò que en principi no li feia cap servei.

L'avi, el pare i el mateix Lluís de Castellet viuen totes aquestes transformacions. És difícil d'imaginar com ho veien ells. De segur, diferent de nosaltres, que ens ho mirem a través de la perspectiva històrica i la visió de conjunt. Però s'havien d'adaptar a una situació nova i, segons sembla, ho varen fer.

A priori, la noblesa fou el grup social més trasbalsat per aquests canvis i per la situació en general. La noblesa catalana, que mai no havia tingut el potencial de la castellana que arran de la conquesta d'al-Andalus havia acumulat uns dominis territorials i jurisdiccionals molt més extensos, ara s'enfrontava amb el problema de la minva de les ren-

des que la crisi demogràfica d'aquella època comportava, i també amb la manca de càrrecs públics i polítics en general, causats per l'allunyament de les institucions vives. Això va passar en certs nivells de la noblesa catalana, especialment als de baixa categoria. El fenomen del bandolerisme pot ésser considerat el baròmetre d'aquest deballestament social.

J.H.Elliot assenyala que el govern era un sistema de contrapesos entre els diferents organismes d'arrel central, els locals, i encara, els privilegis i les exempcions (és a dir, les jurisdiccions senyorials laiques i eclesiàstiques); i que les classes dominants **provincials** eren indispensables per al bon funcionament de la política virregnal ⁽¹⁵⁾. Col·laborar o no significava l'èxit o el fracàs.

Entre 1518 i 1626 aquesta oligarquia dominant s'anà homogeneïtzant. Progressivament anà ocupant càrrecs públics, municipals o de la corona; sovintejaven els matrimonis entre membres de la noblesa i la burgesia, que alleugerien les penúries econòmiques dels primers i ennoblien els segons; fins i tot els matrimonis emparentaven famílies catalanes i castellanques, amb la consegüent castellanització; també s'observa l'absentisme nobiliari respecte dels seus dominis, i la vida a Barcelona, etc.

Aquesta casta feia un doble joc: d'aliança amb la corona per tal de mantenir l'ordre establert, i de defensa enfront de la corona per mantenir llurs interessos i privilegis. I així, amb aquest fluctuant joc d'estira i arronsa, i gràcies al control de les baronies que exercien sobre el país, anava funcionant la política de la monarquia a la Catalunya Moderna. Algun cop, però, la situació s'escapà de les mans de tothom: el Corpus de Sang (juny de 1640) n'és l'exemple més paradigmàtic.

No tenim gaires dades dels Castellet, uns nobles de solera, militars com testimonia el seu segell d'armes. Endevinem, però, que van saber restar a l'altura de les circumstàncies que la situació exigia. Sempre, és clar, en el marc de les contradiccions i dels absurds a què la noblesa ens té acostumats.

El personatge central del nostre estudi és Lluís de Castellet i d'Icart, senyor d'Altafulla, la Nou, i Castellví de la Marca. Altafulla és una baronia territorial i ell n'és el baró, és clar. Pertany, doncs, a una noblesa mitjana-alta ⁽¹⁶⁾. I com és normal, manté la casta. Ell i els seus es casen només amb iguals: emparenten amb els senyors de Torredembarra (el seu pare), amb el senyor de Llinars (la seva germana), i ell mateix, amb una Oms de Perpinyà, que si bé no procedeix de la mateixa

15. J.H. Elliot: «Una aristocràcia provincial», a *L'Avenç*, 40, (1981), pàgs. 26-35.

16. La consideració jeràrquica la interpretem pel treball d'A. de Fluvià i Escorsa: «Las categorías nobiliarias y las pruebas de nobleza en el Principado de Cataluña», a *Hidalguía*, 48, (1961), pàgs. 661-667.

classe nobiliària -el seu pare és catalogat com a magnífic, no com a noble- havia de disposar d'un potencial econòmic considerable, si tenim en compte el dot que aporta: 4000 lliures. Certament, segons els capítols matrimonials esmentats, els Oms tenen la baronia i la vegueria del castell i terme de Sahorra, al comtat del Rosselló, amb dret sobre les fargues. El cas dels Oms ¿fou una d'aquelles ascensions socials a partir de la condició de pagesos benestants? Potser sí. Però en aquell moment, Magdalena d'Oms no sembla que fos un mal partit per a Lluís de Castellet.

Lluís és un noble amb importants càrrecs polítics dins l'administració del rei. És castlà i alhora procurador del monarca a Tarragona. Per tant, tenia les atribucions militars com a castlà i les de governació -civils- com a procurador.

La dependència directa del rei atorgava un considerable espai de poder. Precisament, era en les instàncies militars i de governació on la monarquia abastava la major part del Principat de Catalunya. Almenys, més que no pas en les judicials -Reial Audiència- molt limitada per les jurisdiccions senyorials o baronials, i més, tanmateix, que en les dels diversos organismes de finances i fiscals, on la corona tenia una migrada participació. En efecte, el muntant fiscal que es recaptava a Catalunya, amb prou feines cobria els sous dels funcionaris, i serà un dels punts de conflicte entre les institucions catalanes i les centrals a partir de Felip III, i molt especialment, de Felip IV durant el govern del seu «valido» don Gaspar de Guzmán, el Conde Duque de Olivares.

I malgrat que tant la senyoria com els càrrecs administratius es repartien entre Altafulla, especialment, i Tarragona, ell residia a Barcelona, com la major part de la noblesa catalana d'aquell temps.

El seu tarannà reflecteix la mentalitat de l'època. Real o aparent, s'hi observa un alt grau de religiositat com palesa el seu testament. Estableix els sufragis en favor de la seva ànima cada any, a l'aniversari de la seva mort. Escull la sepultura al panteó familiar de l'església d'Altafulla, i disposa de pagar els capellans. A més que les filles que puguin tenir ingressin en religió, decisió arbitrària i absurda als nostres ulls, que res no diu en favor de les vocacions, però que no era tan anormal en aquell temps. Cal no oblidar, d'altra banda, que Perot, germà seu, és un destacat membre de l'alt clergat. Com de fet, era rara la família noble sense representació familiar eclesiàstica.

Malgrat l'aparença d'abundor, la noblesa passava, a voltes, per una estretor econòmica que pot resultar difícil d'imaginar. La família de la seva muller encara no ha satisfet el total del dot que havia estat pactat. Manquen dues-centes lliures per les quals Lluís de Castellet pledeja amb Anton d'Oms, oncle de la seva muller.

Per la seva part, el mateix Lluís té deutes. No en coneixem les

quantitats, però en fer testament disposa que els marmessors s'encarreguin de pagar-los. Ésser deutor i creditor alhora era una contradicció comuna estesa entre la noblesa, i sembla evidenciar una perpètua manca de numerari, o bé que no pagaven deliberadament, ja com un costum.

En efecte, quan mana que els marmessors paguin no posa cap mena de reserva ni cap condició. Tanmateix, sembla generós en el repartiment de ducats als seus servents i llurs successors. Potser més generós que no pas en relació als seus possibles fills no hereus, pels quals preveu només una dotació de cinquanta ducats.

Lluís de Castellet també té esclaus i esclaves, els quals distingeix pel color. Francesc és blanc, Caterina és negra i Magdalena és **llora**, és a dir, mulata o mestissa. A ben segur que es tracta d'esclaus domèstics ja que l'esclau com a força de treball ha desaparegut des de fa temps a Catalunya. Ignorem si la possessió d'esclaus, és a dir, d'individus jurídicament no lliures, era una pràctica corrent entre la noblesa del cincents. Si ho era, fóra interessant de veure si existia o no alguna connexió amb el tràfic d'esclaus que, en certes zones, era bastant intens aleshores. Amb tot, estem convençuts que per a la noblesa el fet de posseir esclaus no deixava d'ésser un senyal d'ostentació, de riquesa i de benestar. En conjunt, de distinció social. El testament palesa que els esclaus de Lluís eren recompensats econòmicament, i no semblava difícil la manumissió. Evidentment, tenir esclaus reforçava la condició de noble atès que el fet de treballar era considerat un acte no honorable.

I en definitiva, els homes passen però les estructures resulten molt més sòlides. La casa de Castellet ens demostra la força del parentiu, del llinatge, en la composició i perpetuació de l'èlite, del grup de poder en aquest cas. El testament és l'eina que assegura, per mitjà de l'hereu, la integritat del llinatge. Un llinatge nobiliari que, com és comú al segle XVI, tendeix a tancar-se, a centrar-se en el seu estament, i per tant, a assegurar entre les seves mans, a més dels títols, els càrrecs de l'administració que com a **milites**, no com a professionals, semblaven tenir abonats perpètuament.

* * *

Volem acabar remarcant que al principi semblava poc el que hom podia fer amb el testament de Lluís de Castellet. Després, hom tenia la impressió d'aportar molt i, finalment, ara veiem el molt que resta per fer.

Un exemple com a mostra. Creiem absurdes les previsions de Lluís en el seu testament per a assegurar la continuïtat del llinatge, això és, la successió de tot el domini entre els seus hereus directes. Resulta que en morir, molt poc després d'haver testat, no deixa altre fill que Perot.

al qual possiblement succeí Lluís. I després d'ell, no hi hagué més solució que posar en marxa tots els mecanismes que preveia el testament.

Ara, el que no sabem és si es van seguir al peu de la lletra totes les disposicions. Els successors de Violant, els Corbera de Sant Climent, ¿es cognominaren de Castellet com a barons d'Altafulla i senyors de la Nou i de Castellví de la Marca? I queden encara molts altres interrogants i, tanmateix, molta documentació per a examinar.

El nostre desig és que aquest treball sigui el punt de partida d'un estudi molt més ampli sobre el tema que tot just s'ha encetat.

ANTONI VIRGILI

APÈNDIX 1

TESTAMENT DE LLUÍS DE CASTELLET

1560, juliol, divendres dia 26.

Còpia del testament de Lluís de Castellet feta per Pere Mambra, notari de Barcelona el 21 de febrer de 1570, de l'acte d'obertura del testament que el notari Joan Monjo féu a petició d'Enric Agullana el juliol de 1561.

(A) Original no localitzat.

B: A.H.A.T.: Altafulla, número 12, caixa última, pergami (640x330 mm.) (1).

C: A.H.P.B.: Joan Monjo. **Primer Llibre de Testaments i altres últimes voluntats (1541-1562)**, fols. 179v-182v, any 1560.

1/ In Cristi nomine. Cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno a Nativitati Domini (millesimo) quingentesimo sexagesimo, die vero veneris vigesimo sexto mensis iulii, intitulato nobilis et magnificus vir, dominus domnus Ludovicus de Castelleto, dominus locorum de Altafulla et de la Nou ac Castri Veteris de la Marca /2/ in vicaria Penitensi, et castlanus castri regii civitatis Tarracone, regiusque procurator in dicta civitate pro regia magestate, Barcinone residens, personaliter constitutus in studio domorum habitationis mei, Joanis Monjo, regia auctoritate notarius publici Barchinone, qui site sunt in vico de la Bocaria dicte ci-

1. Aquesta és la versió que correspon a l'edició que segueix. Al dors del pergami s'hi poden llegir tres referències: a) «Testament del noble don Lluís de Castellet, senyor de Altafulla, pres per lo notari Juan Monjo, notari real de Barcelona, a 26 de juny de l'any 1560»; b) «1560, testament del senyor de Altafulla»; c) «Testamento de D.Luís de Castellet, señor de Altafulla y de la Nou».

Les notes que vénen a continuació indiquen les variants observades a la versió C (que correspon a la còpia de l'A.H.P.B.).

vitatis Barchinone, sanus, per Dei /3/ gratiam, mente et corpore et plena perfruens ratione, de bonis suis disponere volens firma loquella me, dicto notario et testibus infrascriptis vocatis et ut inferius patet rogatis, animotestandi, ut dixit tradidit mihi, dicto notario, quandam papiri plicam filo canapis consutam et clausam ac sigillo armorum suorum ut asservit obsignatam /4/ et sigillatam quam pre manibus gestabat asserens in ea sua propria manu scripta suum fore et esse ultimum testamentum seu ultimam voluntatem quam seu quod condebat sicut condidit faciebat sicut fecit et firmavit in manu et potestate mei, dicti et infrascripti notarii, manum suam dexteram mihi porrigendo mandans ac expresse /5/ volens et disponens hoc esse sicut erat suum ultimum testamentum seu suam ultimam voluntatem valere que iure testamenti condicilorum nuncupativi aut alterius speciei ultime voluntatis iure qua melius valere poterit quomodolibet et tenere ipsamque plicam per me custodiri et conservari et obitu suo sequuto aperiri et testamento /6/ publicari et de eodem fieri et tradi heredi, legatariis et aliis personis quarum interest tot originalia publica testamenta clausulas et transumpta quot inde petita fuerint et seu ⁽²⁾ requisita et mihi, (dicto) ⁽³⁾ notario, visa fuerint tradenda et pro majori premissorum validitate robore et solemnitate ore proprio rogavit me, dictum notarium, /7/ ac etiam honorabilem ⁽⁴⁾ Joannem Borrás, sutorem ⁽⁵⁾, civem, et Joannem March, scriptorem, Barchinone habitatores, ibidem presentes, testes esse dicto suo ultimo testamento seu ultime voluntati et firme eiusdem quam ego, dictus notarius, recepi et plicam eandem penes me conservavi dictusque testator sibi et aliis quorum intersit de predictis petiit et requisivit confiri instrumentum per me, dictum notarium, dictis testibus presentibus. Postmodum autem die lune decimonono mensis madii, intitulato anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo, cum dictus testator a presenti civitate Barchinone recessisset, et in civitate Tarracone mortuus fuisset ut asserebatur /9/ proindeque per magnificum Enricum Agullana, domicellum, Barchinone domiciliatum, interesse in dicto testamento habere pretendentem, ego, dictus Joannes Monjo, notarius prefatus, instatus fuissem et requisitus quatenus plicam predictam aperirem et testamentum publicarem meque id facere recusante propter mortis ignorantiam ac etiam /10/ quia interesse dicti Agullana nec predictorum scienter iudex esse poteram sed id auctoritate alicuius iudicis fieri haberet dicto Enrico Agullana instante fuit mihi per magnificum Franciscum Montaner U.I.D. (utriusque Iuris

2. S'hi escriu **haberi**.

3. Al pergami no hi ha el mot **dicto**.

4. No apareix aquest mot a la versió C.

5. **Sutore**.

doctor) (6) et regentem regiam cancellariam in Principatu Cathalonie et comitatibus Rosilionis et Ceritanie mihi factum preceptum /11/ verbotenus et vive vocis oraculo ex eo quia dies ipse erat feriata ob festum Sancti Ivonis et dictum preceptum in scriptis fieri non potuit propter temporibus celeritatem et negotii qualitatem quatenus quia sufficienter sibi constabat de morte dicti testatoris, tam per publicam famam quam alias et de interesse dicti Agullana plicam predictam /12/ aperirem et testamentum publicarem. Unde, ego, dictus notarius, vigore dicti precepti et autore dicto magnifico regente cancellariam compulsus instantequae et requirente dicto magnifico Enrico Agullana interesse pretendente (7) dicto die decimonono mensis aprilis et anno predicto presentibus Raphaelle Carbonell et Honofrio Banquer, scriptoribus, Barchinone habi- /13/ tatoribus, pro testibus ad hec vocatis specialiter et assumptis in edibus habitationis mei, dicti notarii, sitis in dicto vico de la Bocaria Barchinone, dictam plicam coram eis modo predicto clausam et sigillatam exhibui et ipsa ab eis visa et sigillo etiam recognito ipsam plicam disclausi et aperire (8) et contenta in ea, in forma solita, /14/ et consueta legi et publicavi huiusmodi sub tenore: En nom de Nostre Señor Jesú Crist i de la Gloriosa Verge Maria, mara sua, y de tots los Sancts y Sanctes de Paradís, yo don Luís de Castellet, señor de Altafulla y de la Nou y de Castellví de la Marcha en la vegueria de Panadès y alcayt del castell del rey /15/ de Tarragona e procurador real en la dita ciutat per la majestat del rey nostre señor, de present resident a Barcelona, fill dels nobles don Perot de Castellet y de dona Anna de Ycart, diffunts, sa de cors y de pensa, per la gràcia de nostre Señor Déu y en mon bon ple y sa enteniment, íntegra memòria y ferma loquella /16/ estant lo meu, fas y horden testament y darrera voluntat en y ab lo qual elegesch marmesós y de aquest meu testament executós la noble dona Magdalena de Homs y de Castellet, charissima muller mia y lo noble y reverent don Perot de Castellet, sacristà major de la Seu de Tarragona, prior de Sant Miquel /17/ des Fay, abat de Sant Martí de Canigó, jermà meu, e lo magnífic mossèn Riambau Corbera y de Sant Climent y de Santa Coloma, señor de Linàs (9), en Barcelona domiciliat, cunyat meu e l'altre d'ells in solidum ab (10) ple y bastant poder de complir i executar les coses per mi dejús ordenades. Primerament vull y man /18/ que tots mos deutes sian pagats e totes injúries ho torts restituïdes de mos béns en continent seguit mon òbit breument, simple sumariament y de pla segons deu efor de la ànima sens strèpit ni figura de juý la sola veritat

6. A les dues versions, només VID. Nosaltres hem desenvolupat les sigles.

7. Pretendente.

8. Aperui(?).

9. Llinars.

10. am.

del fet atesa la consciència de dits ⁽¹¹⁾ marmesors sobre açò encarregant. Ellegesch la sepultura al cors /19/ meu fahedora en la sglésia parroquial del loch de Altafulla en la sepultura de mos passats allí constituÿda, la qual vull sia feta y celebrada a coneguda de dits marmesors meus, e per aquella e per los altres suffragis de la ànima mia sia despès lo que a dits marmesors meus agarra. Més vull sia celebrat per /20/ repòs de la mia ànima e de tots los fels diffunts en lo altar de la Verge Maria de dita sglésia de Altafulla ahon està dita sepultura, un aniversari perpetuo solemne ab sis capellans quiscún any en semblant dia que yo hauré finat mos dies, e per caritat sia donat per lo hereu meu perpètuament a cascú de dits capellans un real /21/ ho dos solidos barcelonesos. Més vull y man que sien pagats als hereus de Vidal, qui mataren en Altafulla, qui era natural del terme de Vespella, vuyt ducats, y als hereus de Madoarques, olim criada que fou de la señora dona Anna, mare mia, altres vuyt ducats, y als hereus de mossèn Francesch Baldu, criat de mon pare y de ma mara, /22/ que morí en casa, vint ducats y si no si trobara hereus dels sobredits ho algú de aquells, la quantitat de aquell que no's trobara hereu, sia despesa en sufragis per la sua ànima a coneguda dels meus marmesors. Ítem deix a Francisco, esclau meu de color blanch, y a na Catherina, negra, y a na Magdalena, lloira, es- /23/ claves mies, per amor de Déu y en remissió de mos pecats pura y perfeta libertat anomanant i fahent-los franchs, liberts y alforros e presones libertes, he vull si volran estar y servir en casa, que mon hereu los haje de alimentar, y tenir sans y malalts provehits en tots aliments y ells hajen de servir com han acostumat /24/ y si lo Francisco se'n volrà anar de casa, li sia donats per mon hereu trenta ducats. Ítem, confès y reconesch a la dita dona Magdalena, charíssima muller mia, la sua dot, la qual és quatremília lliures barcelonesas, les quals totes e rebudes si no dos-centes que ara pledeyo ab don Anton de Homs, més son /25/ screix segons se conté en los seus y meus capítols matrimonials fets y fermats en poder de Joan Jherònim Canyelles, notari de Barcelona, die y any en aquells contengut. Ítem, dexe la dita dona Magdalena, muller mia, senyora majoria, poderosa y usufrustuària de tots mos béns, de sa vida natural, vivint ella casta y /26/ sens marit y son dot y escriu no demanant del qual usdefruyt no sia demanada de compte ni per aquell haje de prestar cautió alguna, si però ella se volia casar y de fet ⁽¹²⁾ casava après de mort de don Perot, mon fill y hereu deval scrit y altres fills ho filles si ni haurà y en cas també que ella volgués deixar dit usde- /27/ fruyt no casant, en loch del dit usdefruyt li dex cent lliures de renda quiscún any de sa vida, pagadores per mon hereu per ses terses anticipades quiscún any, lo dit em-

11. dits meus

12. fet se casava.

però legat de les dites coses li fas y fer entench ab tal condició que si Nostre Señor volie que mon fill devall escrit y altres que. l dia de l'hòbit meu yo de- /28/ xaré, morissen abans que ella, lo que Déu no vulla, ella no pugue ⁽¹³⁾ demanar legítima ni altres drets sobre mos béns per les persones dels dits sos fills y meus. Tots los altres emperò béns meus, mobles, immobles haguts i per haver, veus, drets i accions mies ahontse- vulla que sien y en qualsevol linatge ho spècia consistescan /29/ e a mi se pertanguen y specten, pertanyeran y specteran en lo sdevenidor per qualsevol rahons, títols o causes, deix y atorch a don Perot de Castellet, fill meu y de la dita dona Magdalena muller mia, comú, de edat de di- vuyt anys poc més ho mancho, instituint aquell a mi hereu universal si al dia de l'hòbit meu viurà, e de mi, hereu /30/ ésser volrà e porà; e si don Perot, fill meu, al dia de l'hòbit meu no viurà, ho viurà més hereu meu no serà, per ço que no volrà ho no porà, ho hereu meu serà més morrà ⁽¹⁴⁾ sens fill en edat, ho abans de vint anys ho apres quant que quant sens fills ho líberos legítims y naturals y de legítim y carnal matrimoni procreats o ab tals /31/ fills o líberos algú dels quals no previnga ⁽¹⁵⁾ a l'edat perfeta de poder testar, en dits casos e quiscún de aquells susti- tuesch y hereus meus fas e instituesch los altres fills mascles que al dia de l'hòbit meu yo hauré he dexaré, ço és, lo hu après l'altre discorrent del primer fins al derrer inclusive, servat entre ells horde (de) ⁽¹⁶⁾ primo- geni- /32/ tura ab lo mateix vincle y condició e substitució que del dit don Perot tinch dit y disposat, e si fills mascles no havia ni dexava, ni descendents de aquells, y havia e dexava filles fembres, substituesch e a mi hereu universal fas e instituesch les dites filles fembres que al dia de l'hòbit meu hauré, e dexaré primer la primera /33/ nada y après les al- tres discorrent per totes de la primera fins a la darrera inclusive ab lo mateix horde de primogenitura e ab lo mateix horde de primogenitura e ab lo mateix vincle, condició e substitució que dels fills mascles tinch dit y disposat ab exprés gravament y condició que los marits de dites fembres que hereus restaran se hagen de cognominar de Castellet y pendre y fer nom y armes /34/ de Castellet en tots los actes y afers sots pena de privació de la heretat, la qual, en cas de controvèrsia vull pas a l'altre après de aquell qui contrafarà substituït entenent y declarant que en la susdita mia heretat, institucions y substitucions no entench sien cridats ni comprès ningú que sia en sagrats hordes constituït, ho en /35/ alguna religió que no puga contractar matrimoni profès o que no fos sa de enteniment y a dret de sos membres y altrament àbil per a posseyr mos béns abans que aquell al llevat del mitx la dita heretat mia pas a

13. puga.

14. Afegeix: en pupillar edat, o...

15. pervinga.

16. No hi és a la versió B.

l'altra après d'ell substituït les dites qualitats no tenint y essent àbil per a posseir mos béns. E si al dia de l'òbit /36/ meu no hauré ni dexaré fills ni filles ho altres descendents ho auré e dexaré més tots morran après sots la forma demunt dita en dits casos y cascún ⁽¹⁷⁾ de aquells substituésch al darrer axí defellint y hereu meu, fas e instituesch hu dels fills mascles ho altres descendents mascles de dona Violant, ihermana mia, muller de mossèn /37/ Riambau Corbera y de Sant Climent y de Santa Coloma, señor de Linàs qui aleshores viuran, ço és, a n'aquell que la susdita dona Magdalena, ma muller, en testament o entre vius o altrament elligirà y nomenarà per la facultat que ab lo present yo n.i ⁽¹⁸⁾ done e ple e bastant poder. E si per ventura leshores la dita /38/ muller mia no viurà ho viurà, més morrà sens fer dita nominació, vull que aquella fassa i per puga la dita dona Violant, ihermana mia, si llavora viurà e si no viurà, ho viurà més morrà sens fer dita nominació, leshores ⁽¹⁹⁾, en dits casos vull que sia mon hereu lo segon nat fill mascle o altre descendent mascle de dita ma /39/ ihermana qui leshores viurà puys no sia en sagrats hordes constituït o en religió profès que no pugués contractar matrimoni, e si u ere, sia mon hereu l'altre après de ell nat mascle si molts seran, e sinó era sinó hu, aquell sol sia mon hereu ab tal condició y càrrech que si tinrà molts fills haje de heretar de mos béns /40/ lo fill segon mascle que tinrà segons que yo lo herete de present e vull que tots los descendents de dita ma ihermana que succehiran en mos béns se hajan de cognominar de Castellet y pendre y fer en tots sos actes y afers, nom y armes de Castellet sots pena de privació de dita heretat la qual, en cas de contravensió /41/ pas a l'altra après d'ell sustituït i si al dia del meu òbit y havia y dexava altres fills mascles més del dit don Perot vull que a quiscú de aquells sien donats per sos drets cinquanta ducats, e les fembres sien col·locades en religió a coneguda de dits marmesors meus. Més avant, deix, done y assigne en tutors /42/ y en son cas y temps curadors a les persones y béns de dits fills meus que al dia de l'òbit meu dexaré menors de vint y sinch anys la dita dona Magdalena de Homs y de Castellet, muller mia e lo dit Perot de Castellet, mon ihermà, als quals, com més charament puch, prech que les persones i béns de dits fills meus /43/ deffensen, governen y administren y de bones pràctiques instruesquen com yo d'ells plenament confie. Aquesta és la darrera mia voluntat la qual vull valer per dret de testament codicils ho altra darrera voluntat per la qual millor de dret tenir y valer porrà e de la qual vull ne sien fets a l'hereu legataris /44/ e altres persones qui ⁽²⁰⁾ tinran interès tants originals y trellats com ne seran demanats y al notari devall scrit aparrà liurar.

17. quiscún.

18. li'n.

19. Afegeix y després de leshores.

De quibus omnibus et singulis petiit et requisivit dictus magnificus Enricus Agullana, sibi et aliis omnibus et singulis quorum interest et intererit fieri et tradi unum et plura publicum seu publica instrumenta /45/ per me, dictum et infrascriptum notarium. Quae fuerunt acta Barcinone annis, diebus, mensibus et locis predictis, presente et vocato me, dicto et infrascripto notario, et presentibus etiam pro testibus predictis ad premisa respective vocatis atque rogatis ⁽²¹⁾ specialiter et assumptis ut superius continetur. ⁽²²⁾ (y pendre i fer nom y armes de Castallet) ⁽²³⁾. Ita /46/ approbo ego, Petrus Mambla, notarius infrascripti, propria manu. /47/ Sig - num Petri Mambla, autoritate regia notarii publici Barcinone, tenentis et regentis meis certis et iustis titulis scripturas scribanae honorabilis et discreti Joannis Monjo, quondam, eiusdem auctoritate connotarii mei publici Barchinonensis qui huiusmodi /48/ testamentum apud dictum connotarium meum firmitum iamque aliis me publicam formam redactum iterum in hanc publicam redigens formam scribi feci et ex licentia per honorabilem regentem vicariam Barcinone mihi in pensa clausi, die XXI mensis febroary anno /49/ M.D.LXX. (Cum) addito in linea XXXVIII, més morrà.

20. y tindran.

21. No apareix atque rogatis.

22. La versió C acaba en aquest punt.

23. És un fragment que indica que ha d'ésser afegit més amunt

APÈNDIX 2

ÍNDIX ONOMÀSTIC.

a) Testament de d. Lluís de Castellet.

- Línia 1.- Lluís de Castellet, senyor d'Altafulla, etc.
- Línia 2.- Joan Monjo, notari públic de Barcelona.
- Línia 7.- Joan Borràs, sastre, ciutadà, testimoni.
- Línia 7.- Joan March, escriptor, ciutadà, testimoni.
- Línia 9.- Enric Agullana, donzell de Barcelona.
- Línia 10.- Francesc Muntaner, doctor en dret civil i eclesiàstic.
- Línia 12.- Rafel Carbonell, escriptor, testimoni obertura del testament.
- Línia 12.- Onofre Banquer, id. anterior.
- Línia 15.- Perot de Castellet, pare de don Lluís.

- Línia 15.- Anna d'Icart, mare de don Lluís.
- Línia 16.- Magdalena d'Oms, esposa de don Lluís.
- Línia 16.- Perot de Castellet, clergue, germà de don Lluís.
- Línia 17.- Riambau Corbera i de St. Climent, cunyat de don Lluís.
- Línia 21.- Vidal (de Vespella), assassinat a Altafulla.
- Línia 21.- Madoarques (difunta), criada que fou de la mare de don Lluís.
- Línia 21.- Francesc Baldu (difunt), criat dels pares de don Lluís.
- Línia 22.- Francisco, esclau de don Lluís, de color blanc.
- Línia 22.- Caterina, esclava de don Lluís, negra.
- Línia 22.- Magdalena, esclava de don Lluís, llera (mulata).
- Línia 24.- Anton d'Oms i de Sentmenat, oncle de la muller de don Lluís.
- Línia 25.- Joan Jeroni Canyelles, notari de Barcelona.
- Línia 29.- Perot de Castellet, fill i hereu de don Lluís.
- Línia 36.- Violant, germana de don Lluís.
- Línia 46.- Pere Mambra, notari de Barcelona.

b) Capítols matrimonials (no es repeteixen els noms que apareixen al testament). Joan March (el mateix que en el testament?), notari de Barcelona.

Bartomeu Miquel, notari de Barcelona.

Jeroni Riber i Nicolau Rossell, ambdós notaris de Tarragona.

Berenguer d'Oms, avi de na Magdalena d'Oms.

Berenguer d'Oms (menor), pare de na Magdalena.

Anna i Maria, germanes de na Magdalena.

ELS CASTELLET

